

Електронний журнал «Ефективна економіка» включено до переліку наукових фахових видань України з питань економіки (Категорія «Б», Наказ Міністерства освіти і науки України № 975 від 11.07.2019). Спеціальності – 051, 071, 072, 073, 075, 076, 292. Ефективна економіка. 2025. № 3.

DOI: <http://doi.org/10.32702/2307-2105.2025.3.66>

УДК 338.48:614.2:338.43

К. Ю. Соколюк,

к. е. н., доцент, докторант, старший науковий співробітник відділу ринкових механізмів і структур, Державна установа «Інститут ринку і економіко-екологічних досліджень НАН України»

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-0758-6468>

І. Ю. Соколюк,

аспірант, провідний інженер відділу ринкових механізмів і структур, Державна установа «Інститут ринку і економіко-екологічних досліджень НАН України»

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-4380-2156>

РОЗБУДОВА АГРОПРОМИСЛОВИХ РИНКІВ УКРАЇНИ НА ЛОКАЛЬНОМУ РІВНІ: РОЛЬ ТА ЗНАЧЕННЯ ДЛЯ РОЗВИТКУ ЛІКУВАЛЬНО-КУРОРТНОЇ СФЕРИ У ПОВОЄННИЙ ПЕРІОД

K. Sokolyuk,

*PhD in Economics, Associate Professor, Doctoral candidate,
Senior researcher of the Department of Market Mechanisms and Structures,
State Organization «Institute of Market and Economic & Ecological Research
of the National Academy of Sciences of Ukraine»*

I. Sokolyuk,

*Postgraduate student, Leading Engineer of the Department of Market Mechanisms
and Structures, State Organization «Institute of Market and Economic &
Ecological Research of the National Academy of Sciences of Ukraine»*

DEVELOPMENT OF UKRAINE'S AGRO-INDUSTRIAL MARKETS AT THE LOCAL LEVEL: ROLE AND SIGNIFICANCE FOR THE GROWTH OF THE HEALTH AND RESORT SECTOR IN THE POST-WAR PERIOD

Дослідження присвячене аналізу ролі та значення розвитку агропромислових ринків України на локальному рівні для відновлення та розвитку лікувально-курортної сфери у повоєнний період. У роботі встановлено, що відновлення аграрного сектору є ключовим елементом економічної відбудови України, оскільки воно забезпечує задоволення базових потреб населення, доступ до якісних продуктів харчування та підтримку людського капіталу.

Особливу увагу приділено крафтовому виробництву як драйверу розвитку місцевих ринків, а також визначено його вплив на інтеграцію агропродовольчих систем із лікувально-оздоровчим туризмом. Результати дослідження підкреслюють потенціал синергійної взаємодії між агропродовольчим сектором і туристичною галуззю для стимулювання економічного зростання, популяризації національних продуктів і залучення як внутрішніх, так і міжнародних туристів. Така взаємодія матиме позитивний вплив на обидві сфери у період повоєнного відновлення.

The article focuses on exploring the role of developing agro-industrial markets in Ukraine at the local level for the restoration and support of the health and resort sector in the post-war period. It has been determined that, during post-war recovery, special attention should be given to integrating agri-food markets with health and wellness tourism. This integration will address the population's needs, restore human capital, attract domestic and international tourists, and foster the growth of local producers. The foundation of this process must be the provision of high-quality, environmentally friendly, and natural food products produced by local agricultural enterprises and craft manufacturers.

Craft production is highlighted as a promising sector of the agricultural market, combining the uniqueness of products with their high quality and ecological sustainability. The authors examine the impact of craft products, such as artisanal cheeses, meat delicacies, natural jams, wines, and honey, on enhancing the competitiveness of the health and resort sector. It is identified that

the development of local markets not only improves the quality of services in health and resort institutions but also stimulates regional economic growth through the creation of new jobs, infrastructure development, and the promotion of national products among both domestic and foreign tourists.

The geographical characteristics of craft production are analyzed, particularly in Western Ukraine (cheese, wine, and herbal tea production), the South (honey, fruits, and fish delicacies), and Central Ukraine (meat products and organic grains). Three levels of agricultural product processing are identified: low (raw products), medium (natural juices, dried products), and high (wines, cheeses, sausages). Special emphasis is placed on the role of state support, including legislative initiatives such as the development of the artisanal food market, and the involvement of international organizations.

The authors substantiate the potential for the synergistic development of the agro-industrial and health-resort sectors, which will contribute to creating unique offerings for tourists and support the economic recovery of Ukraine in the post-war period. The article outlines directions for further integration of these sectors, including improving logistics, developing trade infrastructure, supporting craft manufacturers, and attracting investments. The study's results indicate that harmonious collaboration between the agricultural and resort sectors will enable the effective use of the country's natural and human potential, enhancing its tourism appeal and competitiveness on the international stage.

Ключові слова: *розбудова агропромислових ринків, локальні ринки, лікувально-курортна сфера, лікувально-оздоровчий туризм, крафтові виробники, повоєнне відновлення, стійкість.*

Keywords: *development of agro-industrial markets, local markets, health and resort sector, health and wellness tourism, craft producers, post-war recovery, stability.*

Постановка проблеми та її зв'язок із важливими науковими та практичними завданнями. У післявоєнний період неминучим стане процес відновлення не лише аграрних ринків, а й усієї економічної системи країни. При цьому ключовим завданням буде не лише задоволення базових потреб, а й відтворення основного системоутворюючого ресурсу – людського капіталу в його різноманітних аспектах, зокрема фізичному, інтелектуальному та духовному [1]. Важливу роль у цьому процесі відіграватиме розвиток лікувально-курортної сфери, яка сприятиме успішній інтеграції до соціуму не тільки військовослужбовців і внутрішньо переміщених осіб, а й усього населення країни, а також залученню іноземних туристів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Вивчення питання розбудови агропродовольчих ринків було у фокусі багатьох українських науковців. Борщевська О.М. вивчала інноваційний розвиток підприємств саме в контексті їх інтеграції в глобальну ринкову систему [2].

Маслак О. І. у своїх працях висвітлено особливості формування агропромислових кластерів і їхній вплив на регіональну економіку. При чому науковець робить акцент на кооперацію малих й середніх сільськогосподарських виробників задля розвитку агропромислових ринків [3]. Мельника Л. Г., у своїх працях висвітлює проблематику формування стійкості розвитку агропромислових підприємств, роблячи при цьому акцент на екологічно орієнтовану модель управління [4]. Науковий доробок Прокопи І. В. містить результати дослідження ефективності використання земельних ресурсів, способів підвищення продуктивності й збереження природного потенціалу сільського господарства [5]. Вивчення проблем та перспектив розвитку екологічного туризму в Україні в період війни та повоєнного відновлення є у фокусі наукових досліджень Табенської О.І. та Прилуцького А.М. [6]. Особливості розвитку лікувально-оздоровчого туризму у приморській місцевості відображені у працях Богаченко О.П. [7]. Відповідно до проведеного дослідження науковець зазначає необхідність

розглядати лікувально-оздоровчий туризм в трьох площинах: як лікувально-реабілітаційна, валеологічної (оздоровчої) та рекреаційної.

Задля забезпечення кожної із них є потреба у продовольчому забезпеченні, а саме наявності та достатності якісних продуктів харчування. І за таких умов пріоритет надається саме локальним сільськогосподарським виробникам та товарам глибокої переробки (з високим рівнем доданої вартості). Тому розбудова систем агропродовольчих ринків, зокрема на сільських територіях є базисом щодо забезпечення розвитку лікувально-рекреаційних курортів як у воєнний так і повоєнний періоди.

Формулювання цілей статті. Метою статті є дослідження ролі та значення розбудови агропромислових ринків на локальному рівні для розвитку курортно-лікувальної сфери у повоєнний період, а також визначення ролі аграрного сектору як ключового елемента економічної відбудови України для забезпечення базових потреб населення й підтримки й стимулювання розвитку людського капіталу.

Виклад основного матеріалу дослідження. Створення належних умов повоєнного відновлення передбачає насамперед забезпечення якісними та натуральними продуктами харчування. Формування системи продовольчого забезпечення курортно-лікувальної сфери має на меті задоволення усіх потреб та за усіма товарними групами. Насамперед, мова йде про товари глибинної переробки, а саме натуральні та органічні продукти. Провідну роль в період повоєнного відновлення для розвитку сільських територій, агротуризму та аграрних ринків на локальному рівні матимуть крафтові виробники.

Крафтові виробники – невеликі виробничі підприємства, що спеціалізуються на товарах ручної роботи із унікальними властивостями, що виготовлені за авторськими рецептами/технологіями. Як правило, такі товари є екологічними, натуральними і, відповідно, коштують значно вище ніж аналоги на ринку. Розвивається крафтове виробництво як із продукції рослинного (олії, масла, сухофрукти та ін.) так і з продукції тваринництва –

м'ясні делікатеси, крафтові сири та ін. Сприяє розвитку даного сектору державна та міжнародна підтримка. Задля розвитку даного виробництва, або як визначено у законопроекті 8290 «ремісничого харчового продукту» [8] уже створено основу як в нормативно-правовому забезпеченні, так і щодо торговельної інфраструктури (рис.1) [9]:

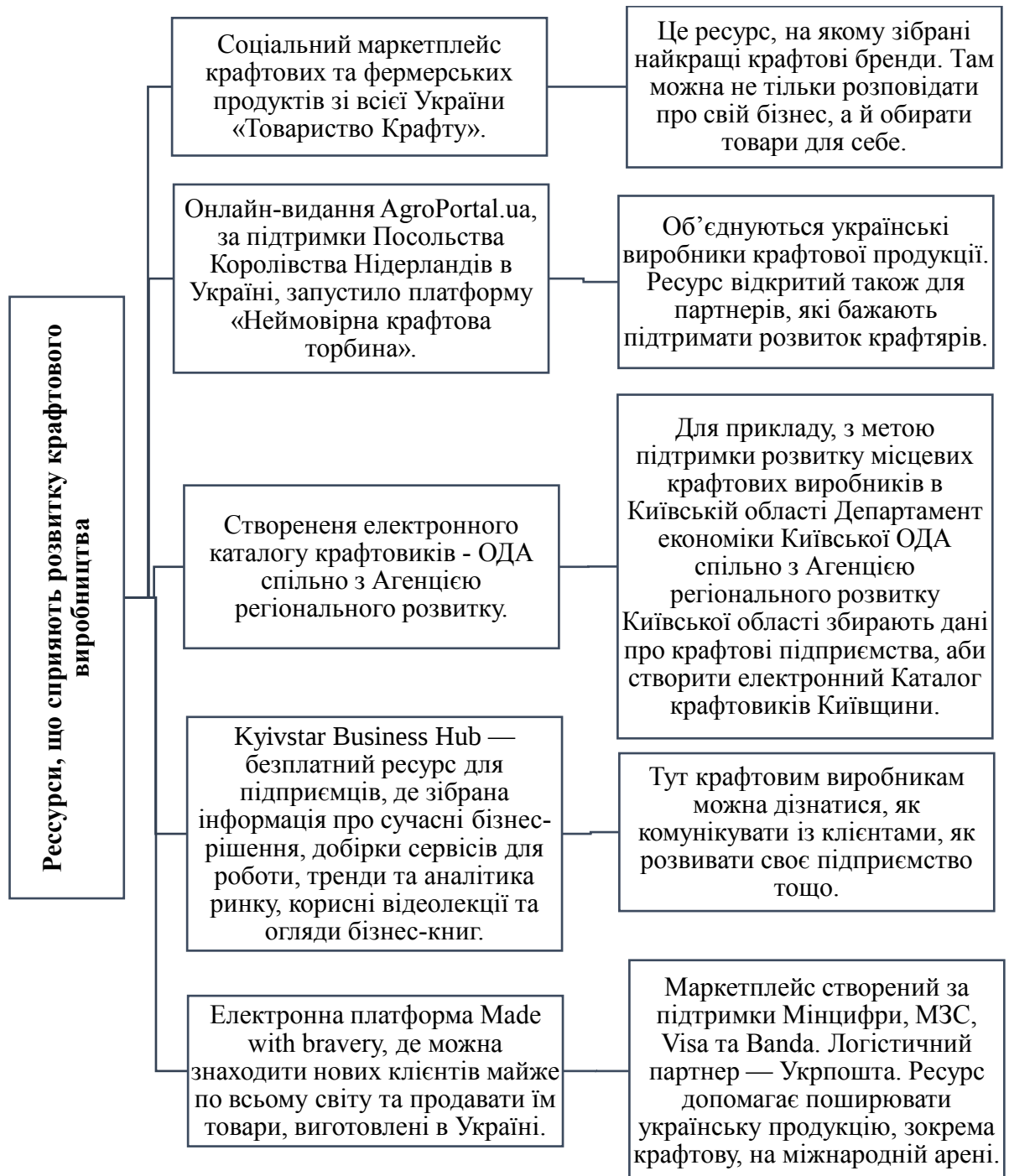

Рис.1. Інформаційні ресурси для розвитку крафтового виробництва в Україні*

Джерело: узагальнено авторами за [9]

За результатами дослідження експертів, основними трендами ринку є якість та корисність, підтримка місцевих виробників та ексклюзивність й автентичність крафтового продукту.

Розвиток локальних аграрних ринків, зокрема продуктів крафтового виробництва, може суттєво вплинути на курортно-лікувальну сферу України (рис. 2).

Рис.2. Вплив локальних агропромислових ринків на розвиток лікувально-курортної сфери*

Джерело: систематизовано авторами

Географія визначається як регіонами виробництва, так і ринками збуту. Ступінь переробки варіюється від сирих продуктів до високотехнологічної обробки (наприклад, пакування, ферментація, консервування). Основні тенденції вказують на зростаючу популярність крафтових продуктів у великих містах та на міжнародних ринках. Основні тенденції розвитку аграрного крафтового ринку за період 2023-2024 роки систематизовано у табл. 1.

**Таблиця 1. Характеристика українського крафтового ринку
агропродукції 2023-2024 роках***

Основні товарні групи	Географія	Ступінь переробки	Частка у структурі, %
Продукти харчування			50
Молочні вироби: сири, йогурти, масло.	На заході України (Львівщина, Закарпаття) - традиційні фермерські господарства.	Високий - сири, масло.	15
М'ясні продукти: копченості, ковбаси, органічне м'ясо.	У центрі та півдні Україна (Полтавщина, Херсонщина).	Високий - ковбаси, копченості.	10
Хлібобулочні вироби: ремісничий хліб.	Великі міста (Київ, Львів) - локальні пекарні.	Високий - готова продукція.	7
Фрукти, овочі: джеми, соуси, сушені продукти.	Вінниччина, Закарпаття - садівництво.	Високий - консерви, джеми.	8
Мед та продукти бджільництва.	У центрі України (Черкащина, Полтавщина).	Низький - сирий мед; Високий - настоянки.	5
Органічні крупи, борошно.	На півночі України (Чернігівщина).	Низький - цільна продукція.	5
Напої			30
Крафтове пиво: спеціальні сорти, IPA, стаути.	Львівщина, Закарпаття, Київщина - малі пивоварні.	Високий - готовий продукт.	12
Натуральні соки: яблучні, ягідні.	Закарпаття, Херсонщина, Полтавщина.	Середній - соки прямого віджиму.	5
Вино та настоянки: локальні сорти винограду.	Одеська область, Закарпаття, Миколаївщина.	Високий - бутильовані напої.	10
Кава та трав'яні чаї: локальні суміші трав.	Карпати - Закарпаття, Івано-Франківщина.	Середній - сушіння, пакування.	3

*Джерело: систематизовано авторами за [10-16]

Найбільшу частку на ринку становлять крафтові продукти харчування – 50% за підсумками 2023-2024 років. Серед яких молочні та м'ясні продукти. На другому місці – крафтові напої, зокрема пиво, що становить 12% від підсумку. На косметику та ремісничі товари припадає близько 20 %.

Лідирує крафтове виробництво на заході України (Львівщина, Закарпаття) завдяки розвиненій інфраструктурі крафтового виробництва, підтримці туризму та традиціям. У центрі та на півдні України — основні виробники меду, фруктів, овочів і вин. На сході України крафтова продукція користується меншим попитом ніж у інших регіонах. (рис. 3).

Рис. 3. Розподіл крафтового ринку за географією виробництва*

Джерело: систематизовано авторами за [10-16]

Розвиток ринків крафтової продукції характеризується різним ступенем переробки продукції, що впливає на її додану вартість і привабливість для споживачів. Найбільшу частку займає продукція високого ступеня переробки (60%), яка включає крафтове пиво, вина, сири, ковбаси, косметику, готові соуси та консерви (рис.4).

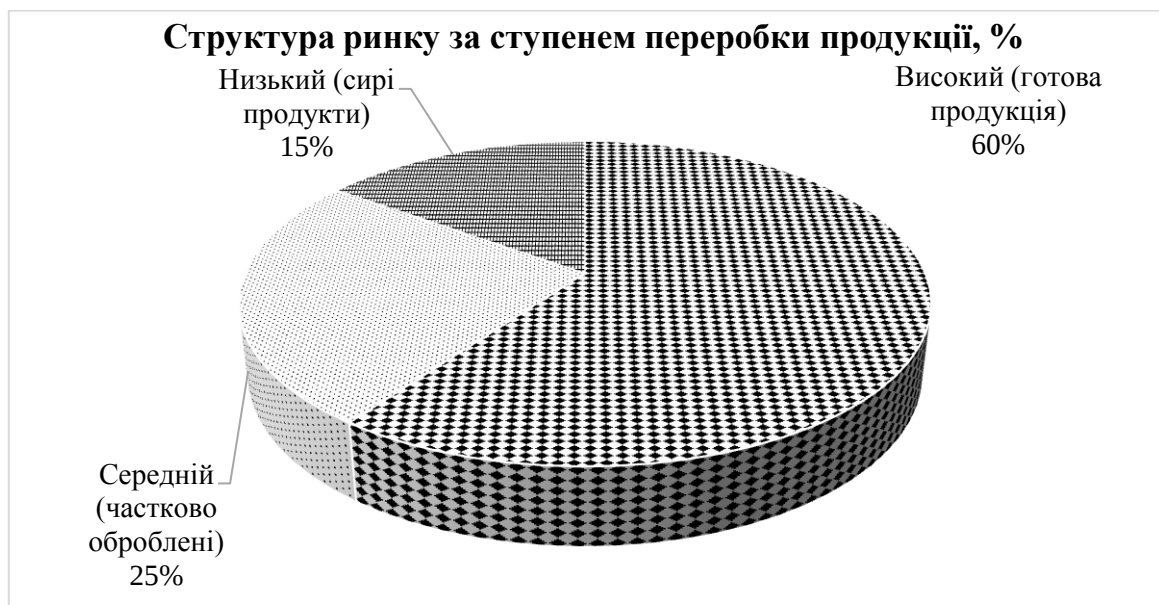

Рис. 4. Розподіл крафтового ринку за ступенем переробки*

Джерело: систематизовано авторами за [10-16]

Дана категорія відзначається складними технологічними процесами, унікальністю продуктів і високою доданою вартістю, що робить її популярною як серед вітчизняних споживачів, так і на експортних ринках.

Продукція середнього ступеня переробки охоплює 25% ринку. До неї належать соки прямого віджиму, сушені продукти та натуральні чаї. Такі товари поєднують відносну простоту обробки із забезпеченням високої якості та збереженням натуральних властивостей, що робить їх затребуваними у сегментах здорового харчування та екологічних продуктів.

Низький ступінь переробки становить 15% і включає мед, свіжі овочі та фрукти, а також органічне зерно. Продукція представлена у своєму природному вигляді без значної обробки, що дозволяє зберегти її екологічність і свіжість. Вона є основою для подальшої переробки або споживання у сирому вигляді. Різноманітність ступенів переробки забезпечує широку пропозицію на ринку, задовольняючи потреби як кінцевих споживачів, так і підприємств харчової промисловості.

Таким чином, розвиток аграрних ринків матиме позитивний вплив на курортно-лікувальну сферу України, сприяючи не лише підвищенню якості надаваних послуг, але й збільшенню конкурентоспроможності українських курортів на світовому ринку туристичних послуг [17-18]. Впровадження моделей взаємодії та комплексного розвитку лікувально-курортної сфери й аграрного сектору, з акцентом на їх розвинуті ринки, здатне забезпечити синергічний ефект для обох економічних систем, а також сприяти загальному економічному зростанню країни. Це, своєю чергою, сприятиме активнішому залученню як внутрішніх, так і міжнародних туристів.

Для реалізації можливостей інтеграції агропродовольчих ринків і курортно-лікувальної сфери в Україні, необхідно ефективно використовувати наявний потенціал регіонів, стимулюючи його розвиток. Особливу увагу слід приділити вдосконаленню інфраструктури, формуванню стійких логістичних ланцюгів та популяризації національних курортних територій. Це дозволить закласти основу для гармонійної співпраці між аграрним і туристичним

секторами, що в підсумку сприятиме формуванню унікальних пропозицій для туристів на внутрішньому та міжнародному рівнях (рис. 5).

Рис. 5. Напрями синергічного розвитку агропромислової та лікувально-курортної систем України*

**Джерело: узагальнено авторами за [17-22, 23]*

Отже, стратегічне об'єднання аграрних і курортних ринків може створити нові економічні можливості для України, підвищити туристичну привабливість і забезпечити стабільність в умовах ринкових змін.

Для подальшої розбудови агропродовольчих ринків і розвитку курортно-лікувальної системи на півдні України потрібно вирішити низку ключових питань за наступними напрямами [21,22] (рис.6):

Рис. 6. Напрями синергійного розвитку агропромислового ринку та лікувально-курортної сфери у повоєнний період*

**Джерело: узагальнено авторами за [21-23]*

Висновки та перспективи подальших досліджень. Розвиток аграрних ринків у повоєнний період відіграватиме ключову роль у відновленні економіки України, зокрема через задоволення базових потреб населення та зміцненні людського капіталу. Їх інтеграція із лікувально-курортною сферою сприятиме соціальній адаптації різних верств населення, зокрема військовослужбовців і внутрішньо переміщених осіб, а також залученню іноземних туристів, що стане важливим стимулом для загального економічного зростання.

Важливу роль у розбудові системи ринків відіграватимуть саме локальні - крафтові виробники. Завдяки створенню унікальних продуктів із високою доданою вартістю, вони можуть стати рушійною силою розвитку місцевих аграрних ринків. Їхня продукція, зокрема органічні харчові товари

та напої, сприятимуть підвищенню конкурентоспроможності українських курортів та забезпечать їм перевагу на світовому ринку туристичних послуг. Задля забезпечення синергії між агропродовольчим сектором та лікувально-курортною сферою в повоєнний період необхідно вдосконалити логістичну інфраструктуру, розвивати маркетингові програми направлені на популяризацію регіональних продуктів та курортів.

Таким чином, комплексний підхід до розвитку аграрного та туристичного секторів забезпечить стійке економічне зростання, підвищить туристичну привабливість України та створить нові можливості для відновлення у повоєнний період.

Література

1. Коденська М. Ю., Нестерчук Ю. О., Соколюк С. Ю., Соколюк К. Ю. Людський капітал в системі соціально-економічних відносин: монографія. Умань: Видавець «Сочинський ММ», 2017.
2. Борщевська О. М. Інноваційний розвиток агропромислових підприємств в умовах глобалізації. Київ: НАН України, 2020.
3. Маслак О. І. Формування агропромислових кластерів як основа регіонального розвитку. *Економіка АПК*. 2019. №27(4). С. 21–28.
4. Мельник Л. Г. Стійкий розвиток агропромислових підприємств: екологічний підхід. *Екологічний вісник України*. 2021. №12(5). С. 45–50.
5. Прокопа І. В. Ефективність використання земельних ресурсів в аграрному секторі України. *Журнал економіки і управління*. 2022. №8(2). С. 67–73.
6. Табенська О., Прилуцький А. Проблеми та перспективи розвитку екологічного туризму в Україні. *Економіка та суспільство*. 2023. №51. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-51-37>.
7. Forms and methods of medical and health tourism in coastal areas. CORE Reader. URL: <https://core.ac.uk/reader/72006840>.
8. Картка законопроекту – Законотворчість. Електронний кабінет громадянина. URL: <https://itd.rada.gov.ua/billInfo/Bills/Card/41035>.

9. Перспективи крафтового бізнесу в Україні. Kyivstar Business Hub. URL: <https://hub.kyivstar.ua/articles/kraftovyj-biznes-v-ukrayini-yaki-ye-perspektyvy-dlya-pidpryyemcziv>.
10. AgroPortal. На Львівщині працює понад 100 виробників крафтової продукції. 2022. URL: <https://agroportal.ua/news/ukraina/na-lvivshchini-pracyuye-ponad-100-virobnikiv-kraftovoji-produkciji>.
11. National Institute for Strategic Studies (NISS). Аграрний сектор України у 2023 році: складові стійкості, проблеми та виклики. 2023. URL: <https://niss.gov.ua/doslidzhennya/ekonomika/ahraryy-sektor-ukrayiny-u-2023-rotsi-skladovi-stiykosti-problemy-ta>.
12. TradeMaster. ТОВ «ЕрдКрафт» – інноваційний підхід до аграрного бізнесу. 2018. URL: https://trademaster.ua/ryinki_food/313803.
13. It's Craft. Південна Україна: асортимент крафтових товарів. 2023. URL: <https://itscraft.com.ua/pivdenna-ukraina/>.
14. State Statistics Service of Ukraine. Основні показники аграрного ринку України. Київ: Державна служба статистики України, 2021.
15. UA Wine Export. Виноробство в Одеській області: особливості та потенціал експорту. 2021. URL: <https://uawineexport.org.ua/odesa>.
16. Agravery. Крафтове виробництво в Україні: як фермери завойовують ринок. 2020. URL: <https://agravery.com/uk/posts/show/kraftove-virobnictvo-v-ukraini>.
17. Pro-Consulting. Аналіз ринку курортно-лікувальних послуг в Україні. Pro-Consulting. 2024. URL: <https://pro-consulting.ua/ua/issledovanie-rynka-kurortno-likuvannyh-poslug>.
18. TechHorticulture. Винний туризм та агротуризм в Україні: сучасні тенденції. *Садівництво і Овочівництво*. 2023. URL: <https://techhorticulture.com/ukr/harvest/tourism-trends>.
19. Державне агентство розвитку туризму України. Розвиток курортів України: перспективи та інвестиції. ДАРТ. 2023. URL: <https://tourism.gov.ua/uk/kurorty-perspektyvy>.
20. USAID Ukraine. Екологічні практики в аграрному секторі України. 2023. URL: <https://usaid.gov/uk/ukraine-ecology-agriculture>.

21. Міністерство аграрної політики та продовольства України. Органічне землеробство в Україні: підтримка та розвиток. Мінагрополітики. 2022. URL: <https://agro.me.gov.ua/uk/organichne-rozvytok>.

22. Koloro. Агротуризм в Україні: програми для туристів та перспективи розвитку. 2024. URL: <https://koloro.ua/analiz-rynka-agroturizma-ukraini>.

23. Соколюк К. Ю. Розвиток лікувально-курортної сфери в контексті розбудови агропродовольчих ринків України: реалії та перспективи. *Природні лікувальні активи, реабілітація та курорти: матеріали Першої Міжнародної науково-практичної конференції (м. Одеса, 14–15 листопада 2024 р.)* / [під наук. ред. Буркинського Б. В., Бабова К. Д.]; ДУ «Інститут ринку і економіко-екологічних досліджень НАН України», ДУ «Український науково-дослідний інститут медичної реабілітації та курортології МОЗ України» та ін. Одеса: ДУ «ІРЕЕД НАНУ», 2024. С. 25–29.

References

1. Kodenska, M.Yu., Nesterchuk, Yu.O., Sokolyuk, S.Yu. and Sokolyuk, K.Yu. (2017), *Liudskyi kapital v systemi sotsialno-ekonomichnykh vidnosyn* [Human capital in the system of socio-economic relations], Vydavets “Sochynskyi MM”, Uman, Ukraine.

2. Borshchevska, O.M. (2020), *Innovatsiyni rozvytok ahropromyslovykh pidpryemstv v umovakh hlobalizatsii* [Innovative development of agro-industrial enterprises under globalization], NAN Ukrainy, Kyiv, Ukraine.

3. Maslak, O.I. (2019), “Formation of agro-industrial clusters as the basis of regional development”, *Ekonomika APK*, vol. 27(4), pp. 21-28.

4. Melnyk, L.H. (2021), “Sustainable development of agro-industrial enterprises: ecological approach”, *Ecological Bulletin of Ukraine*, vol. 12(5), pp. 45-50.

5. Prokopa, I.V. (2022), “Efficiency of land resource use in the agricultural sector of Ukraine”, *Journal of Economics and Management*, vol. 8(2), pp. 67-73.

6. Tabenska, O. and Prylutskiy, A. (2023), “Problems and prospects for the development of ecological tourism in Ukraine”, *Economy and Society*, vol. 51. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-51-37>.

7. Bogachenko, H (2014), “Forms and methods of medical and health tourism in coastal areas”, available at: <https://core.ac.uk/reader/72006840> (Accessed 12 March 2025).
8. Verkhovna Rada of Ukraine (2014), “Draft Law on amendments to certain laws of Ukraine on improving state regulation of food security and the development of livestock”, available at: <https://itd.rada.gov.ua/billInfo/Bills/Card/41035> (Accessed 12 March 2025).
9. Kyivstar Business Hub (2023), “Prospects for the craft business in Ukraine”, available at: <https://hub.kyivstar.ua/articles/kraftovyj-biznes-v-ukrayini-yaki-ye-perspektyvy-dlya-pidpryyemcziv> (Accessed 12 March 2025).
10. AgroPortal (2022), “Over 100 craft producers operate in Lviv region”, available at: <https://agroportal.ua/news/ukraina/na-lvivshchini-pracyuye-ponad-100-virobnikov-kraftovoji-produkciji> (Accessed 12 March 2025).
11. National Institute for Strategic Studies (NISS) (2023), “Agricultural sector of Ukraine in 2023: resilience components, problems, and challenges”, available at: <https://niss.gov.ua/doslidzhennya/ekonomika/ahraryny-sektor-ukrayiny-u-2023-rotsi-skladovi-stiykosti-problemy-ta> (Accessed 12 March 2025).
12. TradeMaster (2018), “LLC ‘ErdKraft’ – innovative approach to agribusiness”, available at: https://trademaster.ua/ryinki_food/313803 (Accessed 12 March 2025).
13. It's Craft (2023), “Southern Ukraine: assortment of craft products”, available at: <https://itscraft.com.ua/pivdenna-ukraina/> (Accessed 12 March 2025).
14. State Statistics Service of Ukraine (2021), Osnovni pokaznyky ahrarynoho rynku Ukrainy [Main indicators of the agricultural market of Ukraine], Derzhavna sluzhba statystyky Ukrainy, Kyiv, Ukraine.
15. UA Wine Export (2021), “Winemaking in the Odessa region: features and export potential”, available at: <https://uawineexport.org.ua/odesa> (Accessed 12 March 2025).
16. Agravery (2020), “Craft production in Ukraine: how farmers conquer the market”, available at: <https://agravery.com/uk/posts/show/kraftove-virobnictvo-v-ukraini> (Accessed 12 March 2025).

17. Pro-Consulting (2024), “Analysis of the resort and health services market in Ukraine”, available at: <https://pro-consulting.ua/ua/issledovanie-rynka-kurortno-likuvannyh-poslug> (Accessed 12 March 2025).
18. TechHorticulture (2023), “Wine tourism and agritourism in Ukraine: current trends”, *Horticulture and Vegetable Growing*, available at: <https://techhorticulture.com/ukr/harvest/tourism-trends> (Accessed 12 March 2025).
19. State Agency for Tourism Development of Ukraine (2023), “Development of Ukrainian resorts: prospects and investments”, available at: <https://tourism.gov.ua/uk/kurorty-perspektyvy> (Accessed 12 March 2025).
20. USAID Ukraine (2023), “Ecological practices in the agricultural sector of Ukraine”, available at: <https://usaid.gov/uk/ukraine-ecology-agriculture> (Accessed 12 March 2025).
21. Ministry of Agrarian Policy and Food of Ukraine (2022), “Organic farming in Ukraine: support and development”, available at: <https://agro.me.gov.ua/uk/organichne-rozvytok> (Accessed 12 March 2025).
22. Koloro (2024), “Agrotourism in Ukraine: programs for tourists and development prospects”, available at: <https://koloro.ua/analiz-rynka-agroturizma-ukraini> (Accessed 12 March 2025).
23. Sokolyuk, K.Yu. (2024), “Development of health resort areas in the context of building agri-food markets in Ukraine: realities and prospects”, *Pryrodni likuval'ni aktyvy, reabilitatsiia ta kurorty: materialy Pershoi Mizhnarodnoi naukovo-praktychnoi konferentsii* [Natural healing assets, rehabilitation and resorts: Proceedings of the First International Scientific-Practical Conference], Odesa, Ukraine, 14–15 November 2024, pp. 25-29.

Наукову статтю підготовлено в межах виконання Науково-дослідної роботи «Розбудова систем агропромислових ринків України в умовах повоєнного відновлення та євроінтеграції» (державний реєстраційний номер 0124U003609).

Стаття надійшла до редакції 13.03.2025 р.